

בס"ד

זעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

ויגש

ה'תשפ"א

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא ויגש

לפיוס, שהאות **ש** מהמלה **ויגש** תוֹרָה על **ש**לום. והצירוף **גש**, יורה על **רדיפת שלום**, כפי שאמרו תינוקות של בית רבן בפירושו האותיות. בפרק הבונה [שבת קד.], שהקָגל של ה**ג**ימ"ל תוֹרָה על ריצה ורדיפה. שה**ג**ומל חסד רודף אחר ה**ד**ל, כשם שהאות ג' רודפת אחר האות דל"ת.

כן הוא בענינינו, הרגל של ה**ג'** בויגש תוֹרָה על ריצה ורדיפה אחר ה**ש'** הוא השלום. ומצאנו אם כן שיהודה ניגש למלחמה ולפיוס שהוא רדיפת שלום.

לתפילה, שהאות **ש** מהמלה **ויגש** תוֹרָה גם על **ש**וֹעָה. והצירוף **גש**, יורה על זריזות ודבקות בתפילה כנ"ל וכנ"ל

ולעומקו של מקרא, לילך בדרכם של תינוקות של בית רבן הנ"ל, יש לדרוש צורת ה**ש**י"ן, שהיא כשתי ידיים מונפות למרום בתפילה משני הצדדים, והראש בתווך.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני
ידבר-נא עבדך דבר באזני אדני
ואל-יחר אפה בעבדך כי כמוך
כפרעה (מד, יח')

יש ליתן טעם מדוע יבחר הכתוב בלשון **ויגש** דוקא ולא **ויקרב** וכדומה. **ועוד** יש ליתן טעם בכל ה"גישות" שבפרשה. כגון מה שאמר יוסף **גשו-נא אלי**. (מה, ד'), וכן **גשנה וארץ גשן**.

ולעומקו של מקרא יש לומר על פי מה שפירש רש"י בבראשית י"ח כג' עה"פ **ויגש אברהם** ויאמר האף תסָפֶה צַדִּיק עִם רָשָׁע וז"ל: מצינו הגשה למלחמה הגשה לפיוס והגשה לתפלה ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס ולתפלה. **כן גם כאן נגש יהודה לכל אלה השלשה. למלחמה, לפיוס ולתפילה:**

למלחמה, שהאות **ג'** מהמלה **ויגש** תוֹרָה על **גבורה**. שהיה מוכן להילחם אם לא יצליח לפייס את יוסף, וכן מובא במדרש רבה. שאמר יהודה ליוסף **ואם שולף אני את חרבני**, מִמָּךְ אָנִי מִתְחִיל וּבְפָרְעָה רִבְךָ אָנִי מְסִים.

לעומקו של מקרא ויגש

לה הכתוב במילה **גשן** אות ה' בסופה,
לומר **גְּשָׁנָה**. לעורר דבר זה **ששם**
מקום **השכינה**, אשר ב**ש"ן** תְּכֻנָּה,
כתחילת השם הק' **ש-ד-י**, ובתוספת
ה"א תיקרא. **גְּשָׁנָה**.

וְאֵל-יְהוָה אֶפְתָּה פירש"י, מכאן אתה
למד שדבר אליו קשות. **ויש לשאול**,
לכאורה יכול היה רש"י להוציא
פירושו מלשון **יְדַבֵּר** **נָא עֲבָדְךָ דְבָר**
בְּאָזְנֵי אֲדָנִי שְׂדֵבֹר יורה לעולם על
לשון קשה כמו **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-**
מִשֶּׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' [וארא, וב'].

אלא מכיון שבתחילה נאמר **וַיֹּאמֶר בְּי**
אֲדָנִי, ואמירה היא לעולם לשון רכה,
כמו [שמות יט, ג'] **כֹּה תֹאמַר לְבֵית**
יְעֻקֵּב, שנאמר בה אמירה רכה לנשים,
שוב איני יודע כיצד דבר יהודה ליוסף,
בוֹיָאֵמֶר או **בוֹיָדָבֵר**. לכן פירש רש"י
שדבר אליו קשות מתוך דבריו שאמר
וְאֵל-יְהוָה אֶפְתָּה בבחינת יבא השלישי
ויכריע ביניהם.

ועל כל הנ"ל יש ליתן טעם מדוע
יפסח יהודה על שתי הסעיפים, גם
וַיֹּאמֶר וגם **יְדַבֵּר**.

והאות יו"ד שבמלה **וַיִּגַש**, **תּוֹרָה על**
יהודה שנגש לכל אלה.

וכשם שמצינו שלש אלה אצל
יהודה, כן יש לומר שגם אצל **יוסף**
נמצא שלש אלה, **למלחמה, פיוס**
ותפילה. ואשר על כן גם יוסף
משתמש בצירוף **ג' ו' ש'**, באמרו **גְּשׁו-**
נָא אֵלַי. (מה, ד').

וכן האות יו"ד שבמלה **וַיִּגַש**, **תּוֹרָה גם**
על יוסף שנגש לכל אלה כשם שהורתה
כן על יהודה.

וכן הוא פירוש המילה **גְּשָׁנָה**. ארץ
אשר שם יהיו **מוכנים להילחם**
מלחמת היצר, ולא לחיות בהפקרות
כארץ מצרים, ארץ בה **ימצאו השלום**
והשלווה עד תחילת השיעבוד, ארץ
אשר משם תעלה שועת בני ישראל אל
האלקים מן העבודה.

ונה אשר שלח יעקב את יהודה
להורות לפניו **גְּשָׁנָה**. שם תהיה
מלחמתה של תורה, שם יהיה **הפיוס**
השלום והשלווה, שם יהיה מקום
השכינה, מקום **התפילה**. ולכן הטיל

לעומקו של מקרא ויגש

אליו "אם **נא** מצאתי חן בעיניכם דברו **נא** באזני פרעה וגו'". וזה שאמר יהודה ידבר **נא** עבדך דבר באזני אדוני.

ועוד יש לומר שכך אמר לו: יגיע זמן אשר יאמר בו על פרעה "אשר לא ידע את יוסף". וכאומר לו כדברי מרדכי היהודי לאסתר המלכה: ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות. שאז גם אתה תצטרך לחסדיו של פרעה.

ועוד אמר לו, פִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה. שעתיד אתה לומר מי כמוך, כפרעה שאמר על הים מי כמוך ומי כְּמוֹךָ בכ"ף דגושה, כששטפוהו המים. והמים יכנעו מפני, מפני נחשון בן עמינדב למטה יהודה, כשיכנס אליהם עד צוארו. ואתה, האם רוצה אתה להכנע לפני המים כפרעה, או רצונך שהים יכנע מפניך. כי כמוך כפרעה. וניצנצה בו רוח הקדש שארונו של יוסף יהיה חבוי בעמקי מצולות הים עד אשר יעלהו משה ב"עלי שור".

ועוד אמר לו יהודה: לעתיד לבוא גם אתה תבקש לדבר באזני פרעה, רשות לקבור את אבא במערת המכפלה. ותבקש ממנו כשם שאני מבקש ממך: **וְאֵל-יְהוָה אֶפְסֵה בְעֵבְדֶךָ.**

ולעומקו של מקרא יש לומר שדבר עם יוסף כלשונו. שלעתים יוסף דבר קשות כמו מרגלים אתם, ולעתים רכות, כמו את האלקים אני ירא. וכן ברך את בנימין אלקים יחנך בני. וְצַר הדבר בלבול גדול אצל האחים. ובבוא יהודה לסדר דבריו, ענה לו כלשונו. בתחילה בלשון רכה. **וַיֹּאמֶר בְּנֵי אֲדֹנָי** ומיד לאחר מכן בלשון קשה **יְדַבֵּר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי**. ולכם השתמש בלשון **נָא** המשמעת **לשני פנים**. הלשון הא' **בבקשה**, והלשון השנייה **עכשיו**. כתרגום **פָּעַן** שהוא מורה על גבורה וניצוח.

ומעתה, נעשה יהודה כחוטף את הרומח מיד הכושי, ובאותה לשון של יוסף הוא מדבר עמו, ובוזה נסתתמו מענותיו, ונכמרו רחמיו וידע כי מתקרבת העת להתגלות.

פִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה. כאן רמז לו שלא לעולם חוסן. **כְּפָרְעָה**. שיבוא יום ויצטרך לטובתו של פרעה. כי לב מלכים ושרים ביד ה'. משפיל אף מרומם. ועוד יגיעו ימים אשר לא יהיה בהם חפץ, ותצטרך לפרעה להתחנן

לעומקו של מקרא ויגש

הטפחא, וכך רצה לומר לו: היה עליך לומר ללא הטפחא כגון: **וַיִּתֵּר הָיָא לְבָדּוּ לְאָמוּ וּלְאָבִיו**. וכשם שבנימין נותר לבדו מאמו, כן יוסף נותר לאביו משאר אחיו באהבתו אותו. וכפי שמעיד הכתוב [בפרשת וישב לז,ג'] **וַיִּשְׂרְאֵל אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו**. ועל כך היתה ההתנצחות בעומק לבבם.

וַיִּתֵּר הָיָא לְבָדּוּ (מד,כ')
כאן רמז לו שהוא מוכן למאבק כפי שיעקב אביהם נאבק עם המלאך ויוכל, שנאמר בו **ויותר יעקב לבדו** ויאבק איש עמו. ואתה הוא האיש ואני מלך בבית אבא, ואני מוכן למאבק. ועל דרך הפשט מוכן הוא למלחמה על בנימין.

ולעומקו של מקרא הדגיש יהודה באמרו **וַיִּתֵּר הָיָא לְבָדּוּ, גַם לַאֲהַבַת אָבִיו**. וכאומרו שמוכן הוא למאבק גם על כך שאין יוסף לבדו לאביו. אלא גם בנימין וכן שאר האחים.

וּנְפִשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ. (מד,ל')
בְּנַפְשׁוֹ בי"ת רפה. וכאילו יקרא ונפשו קשורה ונפשו, ונפשו קשורה, ונפשו קשורה, ללא הפסק כלל.

ומידה כנגד מידה תנהג בכך, אם לא **יֵתֵר אִפְּהָ בְּעַבְדְּךָ**, כן ישמעו דבריך על אוזן פרעה.

או כלך לדרך זו: שירמזו דבריו של יהודה לימות המשיח. על דרך סרסוה ודרשהו: כשהמלה **נָא** האמורה כאן תשתמע בלשון עתה, כדברי התרגום וכן"ל. וכאומרו: **עכשיו אני עבדך ואתה אדוני**. לעתיד לבוא משיח בן יוסף שיבוא ממך, יכשיר את הקרקע למשיח בן דוד שיבוא ממני.

וַיִּתֵּר הָיָא לְבָדּוּ לְאָמוּ וּלְאָבִיו אֶהָבוּ. (מד,כ')

לאמו מוטעם בטפחא, והוא כעין הפסקה קלה, ומחלקת בין אמו לאביו. **לְבָדּוּ לְאָמוּ, וּלְאָבִיו אֶהָבוּ**. ועל דרך הפשט יכון יהודה לבנימין, שלאמו הוא לבדו, אך לא לאביו, שיש לאביו עוד בנים. ואשר על כן, אביו אהבו לבנימין מכל בניו.

ויוסף לא אהב את הטפחא שבדבריו של יהודה, **כי ידע שאביו לא ישכח אהבתו אליו לנצח**, ודרש ללא

לעומקו של מקרא ויגש

מה קול שמעת בחורבה זו ועונה ר'
יוסי: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה
ואמרת אוי [והכוונה לצער השכינה]
שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי
והגלית את בני לבין האומות. ואשר
על כן גם כאן הוא קול הבכי של
הגלות.

אָנִי יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חַי.
(מה, ג')

כאן לא אמר אחיכם, וגם לא אמר
אביכם. וגם לא התכוון לשאול אלא
לומר, אני יוסף של העוד אבי חי.
ממה שחששתם, הרי הוא לפניכם.
חששתם שאהיה הממשיך של אבא,
ולא עלה בידכם להשליכני הבורה
ולמצרים החשוכה. אני יוסף של
העוד אבי חי. ככתוב [וישב לז, ב']
אַלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְגֵלָל
שנאתכם הכל בא בעקבה.

ולכן לא אמר אחיכם, שִׁאֵלוּ הֵם דְּבָרֵי
מוסר נוקבים עד התהום. שאילו לא
שנאתם אותי היה הכל במישור. ונקט
דבריו בתוכחה מסותרת ואהבה
גלויה. שבכל מעשיו ודיבוריו נזהר

ועל דרך הצת, רמז הכתוב גם ליוסף
שנקרא היה נער, [וישב לז, ב'] והוא
נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלֵקָה וְאֶת-בְּנֵי זְלֵפָה
וְנָשִׂי אָבִיו, וְעָמָה פְּכֹאֵל אֶל-עַבְדֶּךָ אָבִי
וְהַנָּעַר [ויכוון לבנימין וגם ליוסף]
אֵינָנו אֲתָנוּ וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ.

וכאן הודה יהודה שנפש אביו
עדיין קשורה בנפשו של יוסף. ובזה
ידע יוסף כי קרובה העת להתגלות.
ומעת ההתגלות תחל הגלות. ולכן וַיִּתֵּן
אֶת-קִלְוֵי בְּכֵי. (מה, ב')

וַיִּתֵּן אֶת-קִלְוֵי בְּכֵי. (מה, ב')
יש לברר ענין הבכי שהרי התורה לא
תדבר ברגשות, אלא במידת השכל
הנרצה כדי להבין הלכות הנפש
בכוונות עמוקות נצחיות. ולעולם
יגבר השכל על הרגש בדרך התורה.
ועל כן יש לברר מה ענין הבכי לכאן.
ושמא יש לומר שְׂקוּל הַבְּכִי הוא קול
הגלות הממששת ובאה, כנ"ל.

וכמו שמצינו [על פי גירסה מתוקנת
מכתב יד מקורין] במסכת ברכות (ג.)
כדאמר לו אליהו הנביא לר' יוסי בני

לעומקו של מקרא ויגש

וברש"י שם: בכלן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל, יוסף נגש לפניה, אמר, אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין".

ולשון גש הוא גם לשון קרב. ולעתים הקרב הוא דרך להתקרבות, כענין יהודה ויוסף. כי היה זה קרב לשם שמים שסופו להתקיים.

וכן לקמן מה שנאמר בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה. וכי ברעמסס צוה להושיבם, והלא לא צוה להושיבם אלא בארץ גשן ולא ברעמסס. אלא כפירש"י שם: רעמסס מארץ גושן היא.

ולעומקו של מקרא, היא רעמסס היא גשן. אלא שנקראת רעמסס על שם שרי מסים למען ענותו בסבלותם, וזהו רע מסס, והרמז בפסוק הוא שהושיבם ברעמסס כאשר צוה פרעה. כאשר צוה פרעה המלך החדש אחר כך להעבידם בפרך ברע ובמסים. ונקראת גשן, שהוא כינוי לעוז ותעצמות, שם יתגברו על כל הרע אשר ניסו המצרים למסס את

בכבודם לא להכלימם ולא להוכיחם בגלוי, אלא בדרך מסותרת ובמשל ובחידות. ולכן לא אמר כאן אני יוסף אחיכם, כדי ליראם שיתנו לב לשוב, וימחל להם. ורק לאחר שעשו תשובתם בדרך של שתיקה ובהלה, אמר להם אני אחיכם.

גֶּשׁוּ-גַּא אֱלֵי. (מה, ד')

יש ליתן טעם בענין גישה זו, ובכל ענייני הגישה שבפרשה. כגון: ויגש, גשנה, ארץ גשן וכו'. וי"ל שהוא לשון קרב והתקרבות. שלאחר הקרב כביכול, חלה ההתקרבות. וכן בהפטרה [יחזקאל לו, טז'יז'] לענין עץ יוסף ועץ יהודה: "וְקָרַב אִתָּם אֶל-אֶתֶד לָךְ לְעֵץ אֶתֶד".

וכן, ארץ גשן ארץ ההתקרבות לה'. לכן נקטה התורה לשון גש, שעתה הגיעה העת לקרב את הרחוקים. ובכל מקום שנאמר ג"ש מצאנו התקרבות בעוז ותעצמות. כגון [שמות ט'] "ויעמוד העם וינועו מרחוק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים." וכגון: [בראשית לג, ז] נגש יוסף ורחל.

לעומקו של מקרא ויגש

ועוד, ה"ג" רגליו מוצבות ארצה. וה"ש" ראשו וידיו למעלה, כנ"ל, לרמוז על תפילה וזעקה. שמתחילה גמל אתם פרעה חסד, להושיבם בגימל של גשן. ואחר כך לעבדם בפרך ברעמסס ויזעקו בני ישראל אל האלקים מן העבודה. היא ה"ש" של גשן, כאדם הפורס ראשו וידיו למעלה בתפילה ובש"ן.

ומעתה יובן מדוע אמר בלשון רכה ותחנונים גשו נא אלי. כי יש ב"גשו" טעם של מלחמה. וכמו שמצינו בשמואל ב' באמור דוד לאחד מן הנערים "ויקרא דוד לאחד מהנערים ויאמר גש פגע בו ויפיהו וימת". לכן מצד אחד אמר יוסף בתקיפות כיאה למלך "גשו", ומצד שני בפיוס ותחנונים "נא" כיאה לאח המחפש את האחיה.

גשו נא אלי. ברש"י [והוא מב"ר], הראה להם שהוא מהול. ויש לעיין היכן רמוז דבר זה בפסוק. ושוא יש לומר שלמד זאת מ"אלי", שהוא משתמע גם לשון מילה. ומה שחסר

ישראל, ומשם יזכו לגאולה שלימה מעבדות מצרים [ר"ת ג"ש], ויצאו מגשן בעוז ותעצומות. ובזכות אשר נגש יוסף ורחל וכפרש"י שם נגש יוסף, אמר יוסף אעמוד כנגדה ואעכבנו, ובעבור כיבוד אם של יוסף שנגש אל מול עשו, זכה לארץ גשן, לכלכל את אביו ואת אחיו לחם לפי הטיפ. אשר על כן קרא למקום גשן. ועל דרך הצח: שידע כי כאן חפץ ה' שיתרבו בתעצומות ותתגלה גבורת ששים-רבוא נפש עליהם. ר"ת גשן.

ועוד על דרך הרמז, תרמוז המילה ויגש לרדיפת שלום. כדאמרו במסכת שבת פרק הבונה, אמרו תינוקות של בית רבן, מדוע ג לפני ד, גימ"ל גמול, דל"ת דלים. ודרך כתיבת האות ג' שהיא נראית כרגליים רצות. שכן דרכו של הגומל דלים לרוץ אחר הדל. כמו כן כאן יש לומר שדרכו של הגומל חסד עם רעהו לרדוף אחר השלום. לכן ויגש מורה על רודף שלום. גימ"ל רדיפת הגומל, ש"ן שלום.

לעומקו של מקרא ויגש

האנשים החטאים אשר בסדום, כפי שביזוהו ללוט לפני המלאכים, באמרם **גַּשְׁ-הֶלְאָה**, וכן באמרם **הָאֵחָד בָּא-לְגֹרֹ וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט**, וכוון הכתוב בזה להיותם שטופים בעבירות העריות. ואשר על כן, תקן כאן הכתוב והשתמש באותה לשון של **ג ו ש** כדי לנקות כל חשד מיהודה [לעניין תמר] וכן לנקות כל חשד מיוסף הצדיק [לעניין אשת פוטיפרע] וכמבואר בלעומקו של מקרא לפרשת וירא:

וַיֹּאמְרוּ | גַּשְׁ-הֶלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֵחָד בָּא-לְגֹרֹ וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עִתָּה נָרַע לְךָ מֵהֵם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מֵאֹד וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁפֵר הַדָּלֶת (יט, ט)

גַּשְׁ-הֶלְאָה. יש ליתן טעם לאומרם **גַּשְׁ-הֶלְאָה**. שנראה כתרתי דסתר. **גַּשְׁ** כוונתו התקרב, **הֶלְאָה** כוונתו התרחק.

ולעומקו של מקרא ירמוז הכתוב לדברי רב אשי במסכת מגילה [כה:]: **אמר רב אשי** האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בג' וש'.

"מ" כי נולד מהול. והאות מ' עם המילוי (מ"מ) בגימטריה קטנה **שמונה**, כנגד שמונה ימי מילה, שלא היה צריך לחכות שמונה ימים כי נולד מהול.

ועוד, ערל"ה בגימטרי' **ש"ה** שהוא בגימטרי' קטנה גם שמונה. ובזה רמז להם שהוא יוסף, כי סוד זה שנולד מהול מסור רק להם.

ועוד י"ל שגם נרמז בפסוק שייכות לברית מילה **מ"ויאמר**. שנא' לגבי ברית "שש אנכי על אמרתך כמצא שלל רב".

ועוד יש ליתן טעם במאמר חז"ל זה שהביאו רש"י. מה הטעם שהראה להם שהוא מהול, והרי מילתו היתה בידי שמים. אלא הוא הדבר אשר רצה להוכיח להם שבזה הוא יוסף. כי היה ידוע הדבר הזה שנולד **מהול כיעקב אביו**. ואדרבה, זה הסימן שיוסף הוא, שידוע סוד זה.

ובשימת לב ולעומקו של מקרא, אותן אותיות **ג ו ש** הן תיקון לרשעת

לעומקו של מקרא ויגש

בהשתמשו בלשון ג' ו' **ש** לטובה
ולברכה. זה שאמר הכתוב **ויגש** אליו
יהודה, וכן אמר יוסף: **גשו** נא אלי.

וכדלעיל, על דרך הרמז, שתרמוז
המילה **ויגש** לרדיפת שלום. כדאמרו
במסכת שבת גימ"ל גמול, דל"ת
דלים. ודרך כתיבת האות ג' שהיא
נראית כרגליים רצות. שכן דרכו של
הגומל דלים לרוץ אחר הדל. כמו כן
כאן יש לומר שדרכו של הגומל חסד
עם רעהו לרדוף אחר השלום. לכן
ויגש וכן **גשו** נא אלי מורה על רודף
שלום. גימ"ל רדיפת הגומל, שי"ן
שלום.

וְעַתָּה | אֵל-תַּעֲצָבוּ וְאֵל-יִחַר
בְּעֵינֵיכֶם פִּי-מִכְרַתָּם אֹתִי הֲנֵה פִּי
לְמַחֲלָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם
(מה,ה')

וְעַתָּה לֹא-אֲתִים שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנֵה
פִּי הָאֱלֹהִים וַיְשַׁלְּמֵנִי לְאָב לְפָרְעֹה
וּלְאֲדֹנָי לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם (מה,ח')

ופירש"י שם: דסני שומעניה.
שיצאות עליו שמועות רעות
ושנואות שהוא נואף.

וכך יהיה תרגום דבריו של רב אשי:
זה אשר יוצאות עליו שמועות רעות
ושנואות שהוא נואף, מותר לבזותו
בגימ"ל ושי"ן.

ומהו בג' ושי"ן: פירש רש"י: בר
גירתא **שְׁמָה** סְרִי'ה, כלומר: בן
הנואפת שמה מקולקל. כך הוא
בתשובות הגאונים שמותר לבזות גם
את אמו שילדתו. ורבותי מפרשים
גיפא **שִׁיטָא** שטייא. [נואף שוטה
משתטה]. וזה שאמרו לו ג' **ש**
הלאה. שביזוהו בגימ"ל ושי"ן.

ועל דרך הצח ביזוהו בג' וש' גם
באמרם הָאָחָד בָּא לְגֹר וּלְשַׁפֵּט
שְׁפוּט. גם מעמיד עצמו כחשוב, וגם
שמועותיו שנואות. וזה הוא ג' **ש**
הלאה. שביזוהו בג' וש'.

וכאן, כאמור טָהַר הכתוב כל חשד
בענין זה הן אצל יהודה והן אצל יוסף

לעומקו של מקרא ויגש

ולאחר מכן אמר בדרך של מוסר ואזהרה: שלא ימלא לבכם גאון שכביכול בזכותכם נהייתי למלך על כל מצרים. לכן הדגיש ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים, וכו'. האלקים הוא שלחני וְיִשְׁלַחְנִי לְאַבְרָם לְפָרְעֹה וגו'.

וכביכול אומר להם: מה שנשלחתם על ידי ההשגחה העליונה למכרני למצרים, אין זה מוריד מהצורך שלכם לשוב ממעשיכם. שמגלגלים חובה על ידי חייב, ואף כי יש בזה צד זכות, שכך נהייתי מלך, אע"פ כן, לא זכותכם גרמה אלא רצון מלפני האלקים להוציא חלומותי אל הפועל.

או פִּלְפֵּל לדרך זו, שהדריכם בנתיב התשובה מיראה ומאהבה.

ועתה הוא לשון תשובה. [כלשון אוה"ח הק' בפר' בראשית על פי המדרש רבה]. ועתה אל תעצבו. שאין תשובה אלא מתוך שמחה. ואמר פעמיים ועתה. ועתה. בראשונה להזהירם שישובו מאהבה ולכן דבר אתם נִיחומים, ובשניה להזהירם שישובו מיראה, ולכן דבר אתם מוסר.

יש ליתן טעם לכפילות שבפסוקים: כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם,

וְעַתָּה לֹא-אֵלֹהִים שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי הָאֱלֹהִים וגו'.

ובשימת לב, הלשון הראשון הוא בדרך של תנחומים: וְעַתָּה | אֶל-תַּעֲצָבוּ וְאֶל-יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מִכַּרְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם,

והלשון השני הוא בדרך של ריחוק ומוסר: וְעַתָּה לֹא-אֵלֹהִים שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי הָאֱלֹהִים.

ואוה"ח הק' פירש כפל הלשון, הראשון שלא יעצבו, והשני שאין בלבו שנאה.

ולעומקו של מקרא ידרש בדרך נוספת, בדרך של אמונה בהשגחת השם בעולם: שבתחילה אמר להם בדרך של הודאה בהשגחה: אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כי למחיה שלחני אלקים לפניכם. והוא דרך פיוס וניחומים שכביכול הייתם שליחים ביד הקב"ה.

לעומקו של מקרא ויגש

ולכן אמר רַגְה אֲלֵי שִׁכְבְּר נַחֲסֵרָה
כַּמְעֵט שְׁנָה מֵרַד"ו, וְלִכְּנ אִמְר מִקְרָו,
שֶׁאִם יִתְעַכְּבוּ יִצְטָרְכוּ לְהַשְׁלִים וְלִאֲחָר
אֵת הַגְּאוּלָּה בַשְּׁנָה.

וְעוֹד יֵשׁ לִיתֵן טַעַם לְאוֹמְרוֹ אֶל-
תַּעֲמִד. שֶׁהִיא דִּי לוֹ לֹמֵר רַגְה אֲלֵי.
וְאִם מִשׁוֹם שִׁירְצָה לִזְרוֹז, הִרִי תוֹסַפֵּת
הָאוֹת ה' כִּבְר מוֹרָה עַל זִירוֹז. רַגְה,
בְּמִקּוֹם רַד. וְהוּא גַם לִשׁוֹן כְּבוֹד יוֹתֵר
מֵאֲשֶׁר יִצְוֶהוּ רַד. וּמִדּוּעַ יוֹסִיף כְּבִיכּוֹל
לְצוּוֹתוֹ, אֶל-תַּעֲמִד.

וְעַל דֶּרֶךְ דִּיוֹק הַלִּשׁוֹן, יֵשׁ לֹמֵר
שֶׁהַפֶּעַל תַּעֲמִד תִּשְׁמַשׁ כַּאֲשֶׁר לִשׁוֹן
נִסְתַּרְתָּ, וְלֹא לִשׁוֹן לְנוֹכַח לְאֲבִיו,
שֶׁהִרִי אֶל-תַּעֲמִד הוּא לִשׁוֹן קִשָּׁה וְאִינוּ
רְאוּי שִׁיְצוּהוּ כִּךְ אֵת אֲבִיו.

אִם כֵּן, מָה הִיא הַלִּשׁוֹן הַנִּסְתַּרְתָּ,
שֶׁהַפֶּעַל תַּעֲמִד מִשְׁמַשׁ גַּם לְנִסְתַּרְתָּ,
כַּגּוֹן: הִיא, הַגְּאוּלָּה, אֶל-תַּעֲמִד.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן, כִּךְ יוֹבְנֵי דְבָרֵי יוֹסֵף
לִיעֲקֹב אֲבִיו: רַגְה אֲלֵי אֲבִי, אֶל-
תַּעֲמִד הַגְּאוּלָּה. אֲלֵא תִּגִיעַ בּוֹמְנָה, כְּפִי
שֶׁקִּבַּע קוֹרָא הַדּוֹרוֹת מֵרַאשׁ.

וְאֵע"פ שֶׁהַדֶּרֶךְ הַנִּכּוֹנָה בַתְּשׁוּבָה
הִיא קוֹדֵם תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה וְאַח"כּ
מֵאֲהָבָה, כַּאֲשֶׁר מִשׁוֹם אֲהוּבָה וְשִׁלּוּם רְאוּהָ
בְּרֵאשׁוֹנָה לְעוֹדֵדִים בַּלְשׁוֹן תְּנַחֲמוּמִים,
וּמֵאֲהָבָה. וּבִשְׁנֵי־הַיָּהוּמִים הַזֵּהִירִים בַּלְשׁוֹן שֶׁל
רִיחֻק בְּאִמְרוֹ: וְעַתָּה, לֹא אַתֶּם
שִׁלַּחְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה, לֹמֵר לְהֵם, כִּשְׁם
שֶׁאִין אֲנִי מִתְּגַאֵה בְּשִׁלְיֹחֹתִי, כֵּן אַתֶּם
אֵין לְכֶם לְהַתְּגַאֵה בַחֲלֻקְכֶם, וְזֶה יוֹרָה
עַל תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה.

מִקְרָו וְעָלוּ אֶל-אֲבִי וְאִמְרָתֶם אֲלֵיו
כִּי אִמְר בְּנֵי יוֹסֵף שָׁמְנִי אֲלֵהֵם
לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם רַגְה אֲלֵי אֶל-
תַּעֲמִד. (מֵה, ט')

יֵשׁ לִיתֵן טַעַם לְאוֹמְרוֹ מִקְרָו, שֶׁהִרִי
נִסְמַךְ פְּסוּקַי זֶה לְקוֹדְמוֹ שֶׁם נִאֲמַר
וְעַתָּה. וְהוּא גַם לִשׁוֹן מֵהִירוֹת וּזְרִיזוֹת.
וְכֹאֲמְרוֹ וְעַתָּה עָלוּ אֶל-אֲבִי. וְמָה
תְּלַמּוּד לֹמֵר מִקְרָו.

וְיֵשׁ לֹמֵר שֶׁסִּיבַת הַמֵּהִירוֹת שֶׁלֹּא
יִעֲכְבוּ אֵת תְּחִילַת הַגְּלוּת כְּדִי
שֶׁהַגְּאוּלָּה גַם הִיא תִּגִיעַ בּוֹמְנָה, לְסוֹף
רַד"ו שְׁנָה.

לעומקו של מקרא ויגש

יוסף היא: שם שמים שגור בפיו
(וכפירוש רש"י לט, ג').

והנה עיניכם ראות ועיני אחי
בנימין פי-פי המדבר אליכם.
(מה, יב')

פירש"י כשם שאין בלבי שנאה על
בנימין אחי שהרי לא היה במכירתו, כן
אין בלבי שנאה עליכם. ופשוטו של
רש"י מתייחס להזכרת השם בנימין.

ויש ליתן טעם מדוע שינה בלשון
ואמר עיניכם ראות כי פי המדבר.
שהיה צריך לומר והנה אזניכם
שומעות ואזני אחי בנימין כי פי
המדבר אליכם, ומה שייך לומר עינים
רואות לפה מדבר.

ויש לומר כי כיוון בזה לפי הפשט,
שעיני בנימין אחיו, שהיה רגיל אצלו,
רואות צורת חיתוך האותיות של פיו
בעת היותו מדבר, וזה יכול להכיר
אחיו הקרוב יותר מאחרים.

ולעומקו של מקרא כיוון בזה
כדלקמן בפסוק [מה, כב'] תלפת
שקלת לאחים ולבנימין: ויתלה
שקלתיו, רמז להם שמלותיו הוחלפו

ואמרתם אליו פה אמר בנך יוסף.
(מה, ט')

יש לשאול מדוע הדגיש לומר פה
אמר בנך יוסף.

ויש לומר שכך אמר להם: אל תשנו
מדברי שאני אומר לכם לומר לאבי,
פה אמר בנך יוסף, פה ולא אחרת!
וכה תאמרו: שמני אלהים לאדון לכל-
מצרים.

שאם תשנו מדברי, לא יאמין לכם.

ואכן, בתחילה שינו מדברי יוסף,
ולא אמרו ליעקב אביהם כאשר ציוןם
יוסף: שמני אלהים לאדון לכל
מצרים, אלא אמרו רק עוד יוסף תי
וכי-הוא משל בכל-ארץ מצרים, בלא
להזכיר שם שמים.

ולא הזכירו שם שמים כפי שאמר
יוסף: שמני אלהים לאדון לכל-
מצרים.

ולכן ניפג לבו פי לא-האמין להם.
וכך אמר יעקב לבניו: אם אין כאן
שם שמים זה לא יוסף! כי מידתו של

לעומקו של מקרא ויגש

המחובר למסובב הסיבות, ועליו נאמר כשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו.

וכשעמד יעקב לפני פרעה היה בן ק"ל לחייו, ובקל לחייו מקלו התברך פרעה שיעלה הנילוס לרגליו, וכנאמר לעיל **שהקל בלי וא"ו** הוא הקל ממנו מתברכים הגויים. ולא השכיל פרעה להבין את המשמעות הפנימית של בוא יעקב למצרים שהיא התחלת הגלות, אלא רק במשמעות חיצונית של ביאת יעקב להתראות עם בנו ולשבור שבר במצרים.

ולכן נאמר והקל נשמע בית פרעה. לבית פרעה נשמע **הקל חסר וא"ו**. אך במשמעות הפנימית, עם ישראל שומע את הקול עם וא"ו לקיים ברית בין הבתרים ממנה תצמח גאולת עם ישראל להיותו עם אחד לצאת מעבדות לחירות לעבודת השם ותורתו ולקבלת התורה במידת התפארת היא הוא"ו של הקול קול יעקב.

**ואתה צניטה זאת עשו קחו-לכם
מארץ מצרים עגלות לטפכם**

גם הם, ותיקן הנגע של הוצאת דיבה ושם רע, ובוחר הוא את **מלותיו**, וכשם שמעולם לא נתכוון לבנימין, כן כוונתו עתה טהורה אליהם.

**והקל נשמע בית פרעה לאמר באו
אחי יוסף (מה, טז)**

והקל חסר וא"ו. כדלעיל **והתברכו בוצעו כל גוי הארץ יעקב אשר-שמע אברהם בקלי** [תולדות כו ד-ה]. וכן **הקל קול יעקב והיגים יגי עשו** [כו, כב] **הקל חסר וא"ו**.

ועל דרך הרמז והסוד, והקל בלי וא"ו הוא הקל ממנו מתברכים הגויים, כי הם שומעים את **הקל החיצוני**, בלי מתיקות התורה, **בלי הוא"ו המקשרת ביננו ובין בורא עולם**, ולכן כשאמר והתברכו בזרעך כל גויי הארץ נאמר **בקלי**, בלי וא"ו.

אך הקל קול יעקב, הקול השני הוא עם וא"ו, שהוא חיבור התפארת בין שמים וארץ, הוא הקול הפנימי של התורה עם מתיקות התורה, הקול

לעומקו של מקרא ויגש

שבית אביו מקפיד על הכלים הפחותים, לכן **ציווהו** שיאמר להם לא להקפיד, כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא.

וישאיר את הפכים הקטנים מאחוריו, ולא יותר לכדו. ולא יותר לבדו לקחתם, וכוונתו בזה שלא יהיה עם לבדד ישכון, אלא יהיה כאחד המצרים.

ויוסף, איך יאמר זאת לאביו כנגד כיבוד אב, וכנגד ייעודו של עם ישראל של ובגויים לא יתחשב, ומצד שני כיצד יעבור על ציווי פרעה.

ואשר על כן התחכם יוסף לומר את אשר עם לבו מבלי לשנות מכוונת פרעה: **ועינכם אל-תחס על-קליכם מלקחת אותם**, כלומר אל תאמרו הלא כל טוב מצרים לי הוא ומה לי לקחת כלים קטנים, **אלא אדרבה, אע"פ** שטוב כל ארץ מצרים לכם הוא, עינכם אל תחס מלקחתם.

והתיבה **כי** [כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא] ישמש בהוראה של **אע"פ**.

ולגשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם (מה, יטי)

ועינכם אל-תחס על-קליכם כי-טוב כל-ארץ מצרים לכם הוא. (מה, כ')

ועינכם. מובא במנחת שי. חסר יוד תניינא, [כלומר היוד בין ה-נ וה-כ], והוא יחיד במקרא. והנון בשוא נע. ולא בצירי. כי הוא לשון יחיד. עכ"ל. ויש ליתן טעם מדוע שינה הכתוב לומר **עינכם בלשון יחיד**.

ושמא י"ל, דפרעה, נתן עין הרע בממונם, ואמר להם כאדם שכביכול מטיב עם חבריו, אך למעשה מכשילו בעצה שאינה הוגנת לו. וכיוון דבריו לומר שלא יחוסו על כליהם וישאירום הפקר בארצם, וישתמשו רק בכלי מצרים, כדי שיהיו תלויים בו ובטובתו.

אך עדיין יש ליתן טעם מדוע נכלל זה בציווי של העגלות. **[ואתה צויתך זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם, ועינכם אל תחס וכו']**. ושמא יש לומר שידע פרעה מיוסף

לעומקו של מקרא ויגש

מאידיך. ולפי זה יש לחלק את שני הפסוקים.

מה שנאמר **על ידי פרעה הם הדברים האלה: ואתה צויתתה זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם** (מה,יט)

ומה שנאמר **על ידי יוסף עצמו הוא הפסוק הבא (מה,כ): וְעִינְכֶם אֶל-תַּחַס עַל-כְּלִיכֶם כִּי-טוֹב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא, זה נאמר על ידי יוסף.**

ומעתה, יש לבאר לפי זה מדוע יאמר יוסף עִינְכֶם בלשון יחיד.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שברכם בזה בברכה שהתברך הוא. בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. כשם שהוא מתעלה מעל עין הרע, כן יתעלו גם הם מעל עין הרע, ועינכם אל תחוס מלקחת גם את הפחות שבכלים. שכן זו היא מידתו של יעקב בצניעות וענוה לחוס על היפה ועל הפחות שבכלים.

ורמז להם בזה, שלא יזלזלו במה שנראה להם פחות מהם כפי שנהגו בו.

ומה שאמר פרעה **וְעִינְכֶם** ללא יוד ובלשון יחיד, אמר גם יוסף כן והתכוון לעין יעקב. שתהיינה עיניכם כעין יעקב, ככתוב (דברים לג, כח): **וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדַד עֵין יַעֲקֹב.**

ועל דרך הצת, אם תבודד את ה"ע" [שהיא גימטריה של שבעים אומות העולם] מיעקב, נשאר יבק, שהוא ראשי תיבות של י'חוד ב'רכה וק'דושה.

ורמז להם בזה שעל אף גלותם יתקיימו בהם יחוד ברכה וקדושה של **וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדַד עֵין יַעֲקֹב, כאשר יוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וּבַגּוּיִים לֹא יתחשב.**

וַיַּעֲשׂוּ-כֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל-כִּי פָרְעָה וַיִּתְּנוּ לָהֶם צֹדָה לְדָרֶךְ (מה,כ)

בדעת זקנים מבעלי התוספות מובא בשם הרב יעקב שדברים אלה יוסף אמרם מעצמו. וכוונתו תהיה כעניין המוסבר לעיל, שדברי יוסף באו לרצות את אביו מחד, וגם את פרעה

לעומקו של מקרא ויגש

ותיקן הנגע של הוצאת דיבה ושם רע, ובוחר הוא את **מלותיו**, וזה שאמר לעיל [מה,יב'] והנה עיניכם ראות ועיני אָתִי בְנִימִין פִּי-פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם, לא אותו פה של הוצאת דבה אלא פה מתרצה ומפייס.

ואשר על כן הבדיל את בנימין מהם בנותנו לו שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּסָף וְחֲמֵשׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת, לומר שאדם צריך לכסוף להחליף לבושו החיצוני בכל חמשת חלקי הנפש, שהם נר"ן ח"י, נפש רוח נשמה חיה יחידה, ובה יחזק יצרו הטוב הנמצא **בימין** הלב, וירגיזו על יצרו הרע הנמצא לשמאלו, ולכן אמר **וּלְבְנִימִן נָתַן**, לאשר בימין, והיינו ליצר הטוב, לחזקו על השמאל, ולכן נתן לו שלש מאות כסף. ויכוון **בשלש מאות** לומר זה האות של התיקון, לקחת **מאות-הכיסופין** של הימין ולתת על **של השמאל**, וכן יעשו כולם והכל יבוא על מקומו בשל"ם. ובשל"ם הוא נוטריקון **שלוש מאות**. והוא אות משם השם ש-די, שבו בירך יעקב את בניו באומרו: ואל **ש-די** יתן לכם רחמים.

לכן נאמר **לְכֹלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת וּלְבְנִימִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּסָף וְחֲמֵשׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת**.

דרשת חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת

לְכֹלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת וּלְבְנִימִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּסָף וְחֲמֵשׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֶת [מה,כב']

לעומקו של מקרא, ועל דרך הרמז והמוסר, רמז להם יוסף על השינוי שחל בו עת זנח את חיצוניותו והחליפה בעבודתו הפנימית. וכפי שנתבאר בפרשת מקץ על הפסוק [מא,יד'] **וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף [וַיְרִיעָהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחְלֶף שְׁמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל-פְּרָעָה. באומרו וַיְרִיעָהוּ מִן-הַבּוֹר נתכוון לאותו הבור שאליו השליכוהו, מן הבור ההוא שבמדבר נועד לצאת מן הבור שבמצרים למלוך, ובצאתו מן הבור זנח את חיצוניותו. וכנגד מה שהיה מסלסל בשערו נאמר וַיַּגְלֵחַ וכנגד מה שהפשיט מעליו את זכרון הכותנת שהפשיטו מעליו נאמר וַיַּחְלֶף שְׁמֹלֹתָיו. ומעתה מתהדר הוא לפני קונו בלבוש פנימי של ענוה ובכך זכה למלוך.**

וכנגד מה שנאמר **וַיַּחְלֶף שְׁמֹלֹתָיו**, רמז להם **שְׁמֹלֹתָיו** הוחלפו גם הם,

לעומקו של מקרא ויגש

פְּזֹאת רִמּוֹז לְזֹאת חֲנוּכָה.

עֲשֶׂרָה חֲמֻרִים שִׁמְצוּתָהּ שֶׁל הַנֵּר
בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים.

וְעֶשֶׂר אֲתָנֹת כִּנְגַד עֶשֶׂר סְפִירוֹת
הַמְאִירוֹת אֶת הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַנְּרוֹת.

אֲתָנֹת רִמּוֹז לְנְרוֹת חֲנוּכָה:

א - אור הנרות

ת'נ'ת - ארבע נרות ועוד ארבע נרות

[ת בגימטריה קטנה 4]

וה-ג בתוֹךְ הוּא הַנֵּר הַנוֹסֵף לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוּרָה.

וְנִשְׂאֵת בְּרִי וְלִקְחָם וּמְצוֹן, בְּרִי הוּא

כִּינּוּי לְרִשׁוֹת שֶׁל הַקַּב"ה, וְכֵן נֹאמַר

עַל רִשְׁב"י וּבְנֵי דְעִיִּילֵי בְּבֵר. **וְלִקְחָם**

הוּא מִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה. **וּמְצוֹן** הוּא

מְצוֹן רוּחַנִי לְנִשְׁמָה הֵן שֶׁל לִימוּד

הַתּוֹרָה וְהֵן שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּפִילָה.

וְלֹאֲבִיו נִשְׁלַח פְּזֹאת יִרְמוֹז כְּנוֹטְרִיקוֹן:

וְלֹאֲבִיו שְׁבִשְׁמִים

נִשְׁלַח - שֶׁמֶן לְהַדְלִיקָה ח' יָמִים

פְּזֹאת - כְּמוֹסֵף וְהוֹלֵךְ עַד זֹאת

חֲנוּכָה.

פְּזֹאת עֲשֶׂרָה רִמּוֹז לְחִיתוּם הַדִּין

בְּזֹאת חֲנוּכָה כְּמוֹ בְּעֲשָׂרָה בְּתִשְׁרִי הוּא

יוֹם הַכְּפוּרִים.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצֵּה, וּבִשְׂמִית לֵב, אֲצַל

הָאֲחִים הוֹסִיף ו' בְּאוֹמְרוֹ **תְּלַפֹּת**

שְׁמֵלֶת, וְאֲצַל בְּנִימִין אָמַר בְּלִי ו':

וְלִבְנִימִן נָתַן שְׁלֹשׁ מְאֹת קֹסֶף וְחֲמִשׁ

תְּלַפֹּת שְׁמֵלֶת. כִּי הָאוֹת ו' תּוֹרָה עַל

חִיבוּר לְהַקְב"ה. וּבְנִימִין שִׁמְעוֹלָם לֹא

הִתְנַתֵּק מִבוּרָאוֹ, אִין צָרִיךְ לְחִיזוּק ה-ו',

וְהֵם שָׁעֲשׂוּ מָה שָׁעֲשׂוּ, צָרִיכִים הֵם

לְחִיזוּק ה-ו' הוּא הַקֶּשֶׁר עִם בּוֹרָאם.

לְכֵן אֲצַל הָאֲחִים אָמַר **תְּלַפֹּת** עִם ו'.

וְאֲצַל כּוֹלָם אָמַר **שְׁמֵלֶת** בְּלִי ו' וְרִמּוֹז

בְּזֶה שֶׁעִיקַר עֲבוּדַת הָאָדָם הִיא הַלְּבוּשׁ

הַפְּנִימִי הַמְּחוּבֵּר מִמִּילָא בְּפְנִימִיוֹתוֹ

לְהַקְב"ה וְאִינוֹ צָרִיךְ סִיוַע מִבְּחוּץ.

וְרִמּוֹז בְּזֶה אֵל מִילַת הַלֵּב, שֶׁהַקַּב"ה

אוֹמֵר לוֹ לְאָדָם הַרִינִי עִמָּךְ עַל **נְשִׁמְלֶת**

לְבַבְךָ לְפָנַי.

וְלֹאֲבִיו נִשְׁלַח פְּזֹאת עֲשֶׂרָה חֲמֻרִים

נִשְׂאֵים מְטוֹב מְצַרִים וְעֶשֶׂר אֲתָנֹת

וְנִשְׂאֵת בְּרִי וְלִקְחָם וּמְצוֹן לְאֲבִיו לְדָרְךְ

(מֵה, כג')

לִיכָא מִילְתָא דְלֵא רְמִיזָא בְּאוּרִייתָא.

לעומקו של מקרא ויגש

אל תרגזו בדרך. לכאורה היה צריך קודם לומר אל תרגזו בדרך, ואח"כ וישלח וילכו. אלא למדם הלכות תפילת הדרך. שקודם יצאו לדרכם וילכו, ורק אחר כך בצאתם את העיר יאמרו תפילת הדרך ואז לא תרגז עליכם הדרך.

אל תרגזו בדרך. ודרשו חז"ל אל תתעסקו בדבר הלכה. והכוונה שלא יטרחו במשא ומתן של הלכה שלא תכבד עליהם הדרך, ומתוך כך יבוא לריב גם על דברים אחרים. אבל דבר הלכה בדרך ללא משא ומתן עדיף ויש בו שמירה מעולה.

ועל דרך הסוד, יש נוהגים לכן להוסיף בסוף תפילת הדרך מאמרים ופסוקים של שמירה ובהם:

יחיד ורבים הלכה כרבים. שיש בה סגולה לשמירה כפולה. שהוא כפסק הלכה ללא עוררין, ולכן לא ירגזו בדרך בדבר הלכה,

ועוד שיש בו ר"ת של המלאך הממונה על הדרכים. **יוה"ך.** ולכן נוהגים להוסיף גם פסוק

ועוד על דרך הרמז אמר **עֲשֵׂרָה תְּמַרְיִם.** שלא יקפיד על עשרה אחים, ואמר **תְּמַרְיִם** לשבת, שהרי גם לחמור יש מנהיג, והחמור לא ידע דרכו בלתי מנהיגו. כן אחיו נהגו על פי השגחה.

וַיִּשְׁלַח אֶת-אָחִיו וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֶל-תְּרַגְּזוּ בְּדֶרֶךְ (מה, כד')

וַיִּשְׁלַח. נאמר בבניין פעל כבד, ולא נאמר **וַיִּשְׁלַח**, בבניין קל. שמרוב תדהמתם לא יכלו לעזוב. כמאמינים וכחולמים, כאדם החוזר על הראשונות בדעתו ומשחזר כל המאורעות לפי התגלית האחרונה. **ועוד** שחששו כיצד יגיב אביהם, וכן מה יהיה אתם עתה בדרך, מי יאשים את מי. לכן היה קשה להם לעזוב, עד שהוצרך יוסף לשלחם. ולזאת אמר להם יוסף **אל תרגזו בדרך.** אין לכם יותר לדאוג כי כל ההרגזות כבר עשיתם, ומעתה לא תרגזו בדרך.

ועהוד אפשר לומר שהבטיח להם בזאת שלא תרגז עליהם הדרך.

לעומקו של מקרא ויגש

שמובא במפרשים על הוצאת הדיבה המפורשת בו.

וכל אלו הם דיונים הלכתיים. ועל ידי הציווי אל תרגזו בדרך, בדבר הלכה, מנע מהם יוסף לדבר בענייניו.

וַיִּפְגַּע לְבֹו פִי לֹא-הָאֲמִין לָהֶם
(מה, כו').

יש לשאול, מדוע לא יאמין להם, והרי לרגע מיוחל זה המתין וציפה וחכה כאומרו (לז, יא) **וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר, ועוד**, הרי נאמר (לז, לה) **וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם** ופירש"י שם אין אדם מקבל תנחומין **על החי** (והוא מב"ר פד, כא).

ועל דרך הפשט, לא האמין להם כי לא אמרו לו את כל דברי יוסף, וכפירוש רש"י עה"פ וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת **כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם, סימן מסר להם**, במה היה עוסק כשפירש ממנו, **בפרשת עגלה ערופה**, זהו שנאמר **וירא את העגלות אשר שלח יוסף**, ולא נאמר אשר שלח פרעה.

כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, **שסופי** תיבות שלו הם שם המלאך הנזכר, בתוספת השם **כלך** היוצא מסופי תיבות של המשך הפסוק **לשמרך בכל דרכיך**.

ועוד על דרך הצח, תרגז"ו הוא מנין תרי"ג **בתוספת** ג' והוא רמז למשא ומתן בהלכה, של שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב **השלישי** ויכריע ביניהם. וכאילו אמר להם שדבר הלכה בדרך הוא **בכל תוסיף**.

ועוד י"ל, שעל ידי הציווי אל תרגזו בדרך, וכפי שפירשו חז"ל אל תתעסקו בדבר הלכה, על ידי כך בחכמתו מנע מהם יוסף מלדבר בדרך על כל עניין מכירתו.

שהרי כל מכירתו נבעה מדיון הלכתי ביניהם כמבואר בלעומקו של מקרא לפ' וישב. האם יש לו דין רודף, או מורד במלכות, או מבזה אחיו הגדולים שהוא עבירה על כבוד אב, והאם הוא צדק בכל המחלוקות ההלכתיות אם יש לבהמה דין של אבר מן החי מיד לאחר השחיטה בעודה מפרכסת, ועוד כפי

לעומקו של מקרא ויגש

יוסף, היינו שְׁמַנֵי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-
מִצְרַיִם.

אמר יעקב לבניו, אם כך אמר, שְׁמַנֵי
אֱלֹהִים, הרי זה יוסף. וכפירוש רש"י
כו, כא': על הפסוק גִּשְׁה-גַּא וְאִמְשָׁה
בְּגִי. אמר יצחק בלבן, אין דרך עשו
להיות שם שמים שגור בפיו וזה אמר
כי הקרה ה' אלהיך.

כי כן לימד יעקב לבניו יוסף, להיות
שם שמים שגור בפיו.

הב', כי לא האמין להם במה שאמרו
וְכִי-הוּא מִשְׁלַל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם.
שאר דרגת מִשְׁלַל מתאימה ליוסף,
לחפש שררה לעצמו. אלא באמרם
שְׁמַנֵי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם ידע
כי זה יוסף. שקבל אדנות מאלקים
ובזה הוא אדון לארציות וליצרים.
ואדון הוא מעל דרגת המושל. שאינו
רק כגבור המושל ביצרו, אלא אדון
על כל יצריו. מיד וְתַחֲתֵי רִיחַ יַעֲקֹב
אֲבִיהֶם.

הג' כי לא האמין להם כבר בתחילה,
כשהביאו לפניו את הכתנת בדם.
ואע"פ שאמרו שדם שעיר עזים דומה
לדם אדם, מי כיעקב שמבין במקנה

ומשמסרו לו סימן זה, מיד וְתַחֲתֵי רִיחַ
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

ולעומקו של מקרא יש לומר כמה
תשובות בדבר, מדוע לא האמין
יעקב לבניו באמרם כי עוֹד יוֹסֵף
חַי וְכִי-הוּא מִשְׁלַל בְּכָל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם.

הא', לא האמין להם, שהרי שינו
מדברי יוסף. שהרי יוסף צוה אותם
מִהָרֹץ וְעָלוּ אֶל-אָבִי וְאִמְרַתֶּם אֵלָיו כֹּה
אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף, כֹּה ולא אחרת! שְׁמַנֵי
אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם. והם לא
אמרו ליעקב אביהם כאשר צִיָּנוּ יוסף
להזכיר שם שמים, אלא רק וַיִּגְדּוּ לוֹ
לְאָמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-הוּא מִשְׁלַל
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם. ולא הזכירו שם
שְׁמַיִם כפי שאמר יוסף.

ולכן וַיִּפַּג לְבֹו כִּי-לֹא-הָאֲמִין לָהֶם.
וכך אמר יעקב לבניו: אם אין כאן
שם שְׁמַיִם זה לא יוסף! כי מידתו של
יוסף היא: שם שמים שגור בפיו
(וכפירוש רש"י לט, ג').

מיד וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבַרֵי יוֹסֵף
אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם, ומה הם כָּל דְּבַרֵי

לעומקו של מקרא ויגש

וזה שפירש רש"י עה"פ ויפג לבו. נחלף לבו והלך מלהאמין לא היה לבו פונה אל הדברים **לשון מפיגין טעמן** בלשון משנה וכמו **מאין הפוגות באיכה, וריחו לא נמר** מתרגמין לא פג, בירמיהו. והוא לפי הפשט.

ולעומקו של מקרא יבוארו דברי רש"י כמין חומר, לרמוז כאן כי לבו האבל כבאיכה, היה מאין הפוגות, ולכן לא האמין להם וכנ"ל.

ואשר על כן נאמר בתחילה **ויפג לבו**. שהרי אביו שמר את הדבר. וקוה וייחל שריח צדיקותו של יוסף לא יוחלף ולא יומר.

ועתה מששמע שם השם היוצא מפי יוסף ידע כי נשאר בצדיקותו. ולכן כששמע ששלח ההודעה בשם השם, וגם ראה את העגלות, מיד **וַתְּחִי רֵיחַ יַעֲקֹב אֲבִיָּהֶם.**

ועוד, לפירש"י מאי **נחלף**. שהגלות מפיגה ריח הקדושה של ארץ הקודש ולא רצה להאמין כי עתה יפוג טעמו ויהא **נחלף** עם טעם הגלות.

בבקר ובצאן באשר רעה את צאן לבן ארבע עשרה שנה, ועוד הִרְפָּה צאנו שש שנים עקודים נקודים וברודים לבנים ושחורים וטלואים בשקתות המים ובפיצול המקלות אצל שקתות המים. ואע"פ שאמר טרף טרף יוסף, היה זה משום רוח הקדש שנצנצה בו גבי אשת פוטיפר, אבל ודאי לבו סרב להאמין להם.

ואם כן תגדל הקושיה מדוע עתה לא האמין. וי"ל כי האמין גם האמין, כי לזה המתין כ"ב שנה. אבל **להם** לא האמין. וזה כוונת הכתוב **ויפג לבו, נחלף.** שמצד אחד **מאמין הוא כבר מתחילה** שעוד יוסף חי. מצד שני אין הוא מאמין **להם**. לכן נחלף הלב מזה לזה ומזה לזה.

הד' לא האמין להם, לא מְלֹאֵו לבו להאמין כי **החלה תקופת השעבוד** של רד"ו שנה, והיה בבחינת **וְאֶשֶׁר יִגְדְּתִי יָבֵא לִי** [איוב ג, כה']. וזה שאמר לו יוסף רד"ה אלי אל תעמוד, שאם תעמוד, תחלוף שנה מהשעבוד של רד"ו, ונצטרך להשלימה על חשבון שנת הגאולה. והקב"ה אמר **"שנת גְּאוּלֵי פְּאֵה"**.

לעומקו של מקרא ויגש

ויש לומר, שאם היה שולח לו רק את סימן העגלות, סימן הוא למה שהיה עוסק אז, כשפירש ממנו. ומי יאמר שגם עתה עוסק בתורה. ואולי חי הוא חיי גוף, אך אינו עומד עוד בצדיקותו. לכן שלח לו שְׁמַנֵי אֱלֹהִים. שם שמים שגור בפיו.

ואם היה שולח לו רק את דבריו שְׁמַנֵי אֱלֹהִים, אולי שם שמים שגור בפיו מתוך הַרְגֵל, אך התורה נשתכחה ממנו. לכן שלח לו שני הסימנים. שם שמים שגור בפיו, ועוסק הוא בתורה שלא נשתכחה ממנו.

ועוד רמז לו בזה שאדון הוא על יצריו, וכן שהתקיים באחיו ידונו לא שפכו את הדם הזה, כנאמר בעגלה ערופה.

וַיִּרְא אֶת-הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף

ויש לשאול, והרי פרעה הוא שצוה לשלוח את העגלות, ולא יוסף, שהרי כך אמר פרעה ליוסף "ואתה צְנִימָה זאת עשו, קחו לכם מארץ מצרים עֵגְלוֹת לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם". ומה הוא שאמר

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם. ואכן יש לשאול מדוע מתחילה לא אמרו לו כפי שצוה אותם יוסף "כה אמר בנך יוסף שְׁמַנֵי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרָיִם" [מה, ט].

וי"ל שתפסו לשון אחרון, שאמר להם בסוף דבריו [מה, יג] "וְהַגִּדְתֶּם לְאָבִי אֶת-כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרָיִם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר רְאִיתֶם".

דרשת הָעֵגְלוֹת

וַיִּרְא אֶת-הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (מה, כז)

פירש רש"י סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה.

ומעתה, יש ליתן טעם מדוע יצטרך יעקב גם את הסימן של העגלות שהם כנגד עגלה ערופה, וגם במה שאמר יוסף שְׁמַנֵי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרָיִם.

לעומקו של מקרא ויגש

בעל-פה, מכל מקום גם רמז לו במה ששלח לו עגלות בהמות].

ועדין יש לשאול, לכאורה, לטעם זה ששלח לו סימן, די בעגלה אחת. והכתוב אומר וַיִּרְא אֶת-הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף. ויש לומר בדרך הלשון, שבנוסף לעגלות הרתומות לשאר בהמות כצווי של פרעה, שלח לו יוסף משלו גם עגלה הרתומה לעגלה.

והיינו עגלות. שכן בלשון רבים עגלה ועגלה, עגלות הן. וזה פירושו של הנאמר וַיִּרְא אֶת-הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף. את העגלה הרתומה לעגלה. והיינו עגלות.

ובתרגום יונתן בן עוזיאל תרגם וְאַתָּה צְנִיטָה נְאֻמַּת עֲשׂוֹ קָחוּ-לָכֶם מֵאֲרִיז מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְכֶּם וְלְנִשְׁיָכֶם וּנְשֹׂאתֵם אֶת-אֲבִיכֶם וּבְאֵתָם:

וְאַתָּה צְנִיטָה וְאַנְתָּ יוֹסֵף מִפְּקִיד בְּאֵימָר אֲבִי וְאַתָּה יוֹסֵף מִצְוֵה אֶתָּה בְּכִיבוֹד אֲבִי, בְּגִין כִּן אֵימַר לְאַחֶיךָ דָּא עֵיבִידוּ סִיבּוּ לְכוּן מֵאֲרַעָא דְמִצְרַיִם סְדַנִּי דְמִיַּנְגְדוּ בְּתוֹרְתֵי לְסוֹבְרָא בְּהוּן יַת טְפְלִיכוּן וְיַת נְשִׁיכוּן וְיַתִּטְלוּן יַת אֲבוּכוּן וְיַתִּיתוּן.

הכתוב וַיִּרְא אֶת-הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הלשון, יש לישב ולומר, שהמלה עגלות משתמעת לשני פנים:

הא' עגלות שהן רבוי של עגלה, והן מְרַכְבוֹת הנמשכות על ידי בהמות. ובסמיכות נקראות עגלות, כמו עגלות צב של גרשון ומררי, תרומת הנשיאים.

הב' עגלות שהן הבהמות עצמן, והן ריבוי של עגלה, נקבה של עגל. כמו עגלה ערופה. ובסמיכות גם הן נקראות עגלות.

ואשר על כן, יש לומר, שפרעה אמר ליוסף לשלוח לאביו עגלות שהן מרכבות.

ויוסף הוסיף עליהן משלו ושלח לו עגלות בהמות, להזכיר לו עגלה ערופה.

[ואף על פי שאת הסימן "עגלה ערופה" שהיו עוסקים בו, מסר להם

לעומקו של מקרא ויגש

יכול לשלוח לו **עגלה ועגלה**, והוא לשם סימן.

והיינו דכתיב (מה, כז) **וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו**.

דייקא נמי, אשר שלח יוסף ולא אשר שלח פרעה.

ועוד יש לדייק, אומר **לשאת אתו** הוא גם לשון נשיאה וגם לשון חשיבות. שמשום חשיבותו שלח לו **עגלות** שהן **עגלה ועגלה** אשר אין רשות לאף אחד להוציאה ממצרים.

ואתה צויתך זאת עשו (מה, יט) **ואתה צויתך**. עם ה"א בסוף תיבה. זו ה"א של שם השם, והיינו דאמר לו פרעה **ואנת יוסף מפקיד באיקר אבך**, ואתה יוסף שאתה מופקד ומצווה על כבוד אבך. וכאילו השם הוא המצוון.

ותחיי רוח יעקב אביהם (מה, כז). לכאורה אין תלמוד לומר **אביהם**, שאנו יודעים שהוא אביהם. ומה

לכן אמור לאחיהך זאת **עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות, סדני דמנגדן בתורתך**, כלומר **מרכבות** רתומות **לשוורים**, לקחת בהן את **טפכם ונשיכם**,

ונשאתם את-אביכם ותיטלון ית אבוכון **ובאתם ותיתון**.

שהרי מאז ומעולם לא היה אפשר להוציא ממצרים **עגלה**, אבל שוורים כן, ולכן תרגם **סדני דמנגדן בתורתך**, כלומר **מרכבות** רתומות **לשוורים**.

ואם כן יש לשאול כיצד יעבור יוסף על דברי פרעה ועוד יוסיף על דבריו להוציא עבור אביו גם **עגלות**, שהן **עגלה ועגלה**.

ויש לומר כי כך פירש דבריו של פרעה: מכיון שחילק פרעה בדבריו בין **עגלות לטפכם ולנשיכם** ובין **ונשאתם את-אביכם** ו**באתם**, מעתה לטפכם ולנשיכם קחו **עגלות** והם **סדני דמינגדן בתורתך**, אבל את-אביכם לא, אלא **ונשאתם את-אביכם** ובאתם.

ומכאן יכול היה יוסף ללמוד שאת אבא נושאים בדרך אחרת. ולכן היה

לעומקו של מקרא ויגש

אֲנֹכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי
אֶעֱלֶךָ גַם-עֲלֶיךָ וְיוֹסֵף יֵשִׁית יָדָו
עַל-עֵינֶיךָ (מו,ד')

במסכת ברכות (נו עמ' ב') דרשו:
הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן
השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא
ברבי חנינא מאי קראה אֲנֹכִי אֶרְדַּ
עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַם-עֲלֶיךָ.

ופירש רש"י בגמ' גַם-עֲלֶיךָ קרוב
לנוטריקון גמל. [גַם-עֲלֶיךָ].

ועדיין מאמר זה. צריך ביאור, מִיָּן
למדו מכאן הרואה בחלום, ומה
שייכות גמל לכאן.

ולביאור מאמר זה יש לצרף את
הפסוקים הקודמים: {א} וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל
וְכָל-אֲשֶׁר-לֹו וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֹׁבַע וַיִּזְבַּח
זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו וַיִּצְחַק:

וַיִּזְבַּח זִבְחִים וְהֵם זִבְחֵי תוֹדָה עַל
הטוב אשר גמלהו ה' בהחזירו לו את
יוסף. ולכן דרשו הרואה גמל, מלשון
גמילות חסדים שעשה עמו הבורא.

תלמוד לומר אביהם. אלא לומר לך
שבגלל בניו הסתלקה ממנו רוח
הקדש, ועתה בזכותם חזרה אליו.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד-יוֹסֵף בְּנִי
חֵי אֵלֶיךָ וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֵם אֲמֹת
(מה,כח')

ויש ליתן טעם לאומרו רַב. ומדוע
שינה מידתו לומר יש לי כל, וכאילו
ח"ו תפיש לשון עשו שאמר יש לי רב.

בדרך הפשט פירש רש"י רב לי עוד
שמחה וחדוה, הואיל ועוד יוסף בני
חי. ומאחר ורוב שמחה וחדוה הם
ריבוי רוחני, אין זה שייך לעשו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכך
אמר: עד עתה נצטערתי על היעלמות
יוסף שהוא להבה השורפת את
התרברבותו של עשו. וכאילו נותרתי
חסר כל. ועתה חזרה הלהבה ביתר
שאת, וממילא חזרתי למידת יש לי
כל, ואם כן אין סיבה לחשוש מן
הגלות, לכן אֵלֶיךָ וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֵם
אֲמֹת.

לעומקו של מקרא ויגש

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יֹסֵף
לְהוֹרֹת לְפָנָיו גְּשֵׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה
גְּשֵׁן (מו, כח)

לְהוֹרֹת לְפָנָיו פִּירַשׁ רַש"י: לְהוֹרוֹת
לְפָנָיו, לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד שֶׁמִּשֶׁם
תִּצְאָה הוֹרָאָה.

וַיֵּשׁ לִיתֵן טַעַם לְאוֹמְרוֹ לְפָנָיו. וְעַל
דֶּרֶךְ הַצַּח יֵשׁ לְיוֹמָר, כִּנְגַד מַה שֶׁעֵסֵק
בְּלִימוּדוֹ י"ז שָׁנָה לֹא מֵתוּךְ שְׁלוּהָ,
קִבֵּל עֵתָה הַגְּמוּל הַטוֹב לְהַשְׁלִים
שְׁלוּוֹתוֹ י"ז שָׁנָה בְּמִצְרַיִם בְּאַרְץ גֶּשֶׁן.

דִּיִּיקָא נְמִי לְפָנָיו. וְכֹאמְרוּ: מַה
שֶׁהוֹרָה לְפָנָיו פָּנָיו בְּלֹא שְׁלוּהָ, הַתְּקִיִּים
בּוֹ בְּשְׁלוּהָ לְפָנָיו כֹּאשֶׁר הִגִּיעַ גֶּשֶׁנָה.
וְזוֹ חִיּוֹתוֹ שֶׁנִּאֲמָרָה לְאַחַר מִכּוֹן, וַיְחִי
יַעֲקֹב.

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יֹסֵף
לְהוֹרֹת לְפָנָיו גְּשֵׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה
גְּשֵׁן

גְּשֵׁנָה כִּפְשׁוּטוֹ לְגֶשֶׁן. כְּמוֹ כָּל מְלָה
שֶׁצָּרִיכָה לְבַתְּחִילָתָהּ הַטִּיל לָהּ ה'
בְּסוּפָהּ.

וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמָזוֹ וְהַצַּח, אָמַר גְּשֵׁנָה
שֶׁהוּא ג' שָׁנָה. שֶׁבְּשָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית

וְעַדִּיין יֵשׁ לְלַמּוּד, מִנִּיין שֶׁהוֹרָאָה
הַכוּוֹנָה דוּוֹקָא בְּחֵלוּם. וַי"ל שֶׁלְּמַדוּהָ
מִהַפְּסוּק הַבֵּא:

{ב} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת
הַלְּיָלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב | יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר
הַגָּבִי:

בְּמִרְאֵת הַלְּיָלָה הֵינְנוּ בְּחֵלוּם, וְזֶה
שֶׁדְּרָשׁוּ הוֹרָאָה גַּמְלָה בְּחֵלוּם. כְּבִמְרָאוֹת
הַלְּיָלָה.

וְעַדִּיין צָרִיךְ בִּיאוֹר מִנִּיין שֶׁמִּיתָה
נִקְנְסָה עָלָיו וְהַצִּילוּהוּ, יֵשׁ לְוֹמֵר שֶׁלֹּא
יֹסֵף חִיּוֹ אֵינֶם חַיִּים, וְלִכְּן אָמַר בְּפְסוּק
הַבֵּא:

{ד} אֲנֹכִי אֶרְדֵּי עִמָּךְ מִצְרָיִמָה וְאָנֹכִי
אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ וַיֹּסֵף וַיִּשְׁתֵּי יָדָיו עַל-
עֵינָיו. שֶׁכֵּאֵן הַבְּטִיחוֹ שֶׁלֹּא יָמוּת יֹסֵף
בְּחִיּוֹ.

וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמָזוֹ, רִמְזוֹ לוֹ הַקִּב"ה בּוֹזֵה,
כִּי כֹאשֶׁר יִרְאֶה יֹסֵף פִּי-וַיִּשְׁתֵּי אֲבִיו
יָד-וַיִּמְיָנוּ עַל-רֵאשׁ אֶפְרַיִם יָרַע בְּעֵינָיו
שֶׁל יֹסֵף וַיִּשְׁתֵּי יָדָיו כִּנְגַד עֵינָיו שֶׁל
יַעֲקֹב לְהַחֲלִיף חֲזָרָה מִנְּשֵׂא בְּאֶפְרַיִם.
וְזֶה אָמְרוּ בְּמִרְאוֹת הַלְּיָלָה, וַיֹּסֵף
וַיִּשְׁתֵּי יָדָיו עַל עֵינָיו.

לעומקו של מקרא ויגש

תלונתך יחסרו משנות חייך. והם ל"ג במספר.

ואכן היה ראוי יעקב לחיות כאביו יצחק 180 שנה, אך משום תלונתו לפני פרעה ירדו מחשבון חייו ל"ג שנה כמספר התיבות שבהם התלונן, והועמדו שנותיו על 147 שנים בלבד.

ובשימת לב, יש לשאול שהרי תלונת יעקב הנ"ל היא רק בת כ"ה תיבות:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרֹעָה יְמֵי
שְׁנֵי מַגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה
מֵעֵט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי
חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת יְמֵי
שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בְיָמֵי מַגּוּרֵיהֶם.

ומדוע יחסרו משנותיו ל"ג שנה.

אלא שתלונת יעקב כוללת עוד 8 תיבות, בהם פונה פרעה אל יעקב ושואלו: וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּיךָ ויחד עם תלונת יעקב הם ל"ג במספר.

ועל דרך המוסר מובא בספרים מדוע יחסרו משנותיו של יעקב עוד שמונה שנים כנגד שאלת פרעה.

לרעב יתקיים בו לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר השם.

וכן, גשנה, מלשון גירסה שְׁנָה. לשנות את הגירסה. שלא תשכח מפי זרעו.

ועוד י"ל, גְּשָׁנָה, ג' שְׁנָה, מלשון שינוי ומלשון לשנות. לשנות וללמד שלא יהיה שינוי בג' דברים. שמם, לבושם ולשונם.

דרשת מַעֵט (וְרַעִים) מַעֵט (וְטוֹבִים)

וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל-יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּיךָ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרֹעָה יְמֵי שְׁנֵי מַגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מֵעֵט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת-יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בְיָמֵי מַגּוּרֵיהֶם (מז,ח-ט')

מַעֵט וְרַעִים מובא בדעת זקנים שיצתה בת-קול ואמרה אתה מתרעם על חייך? מַלְכָן מְלֻטְתֵיךָ, מַעֲשֵׂו הצלתיך, את דינה החזרתי לך, את יוסף הראיתיך. ואתה מתרעם על חייך?, חייך, שכמניין התיבות של

לעומקו של מקרא ויגש

ותגדל הקושיה: האיך יקרא לסיכום חייו חיים רעים.

ולעומקו של מקרא, ובשימת לב לדבריו נראה בעליל כי לא עשה כן אלא כדי לפאר ולרומם את חיי התורה בצלא דמהימנותא בהן הגה כמעט רב ימיו.

ובאמרו ימי שני חלי היתה כוונתו לומר שמי חייו מחולקים לשנים. החלק האחד הוא חלק התורה, והם 64 שנים. והחלק השני הוא היותו נרדף והם 66. ויחד הם 130 שנה בעמדו לפני פרעה.

ובאמרו מעט ורעים, כון לשני חלקי ימיו: החלק טוב שהוא המעט, וחלק הרב שנקרא רע. החלק הטוב הוא היותו הוגה בתורה 64 שנים. ואשר על כן קראו בפיו מעט וטובים. והחלק הרע הוא היותו נרדף למשך 66 שנים. ואשר על כן יקראו בפיו רבים ורעים.

לכן אמר: מעט וטובים היו ימי חי בתורה, כנגד רעים ורבים שהיו ימי חיי כנרדף.

אלא שראה פרעה גם על פניו של יעקב תרעומת, ונחשב הדבר כאילו גם פניו של יעקב התלוננו בעוד שמונה תיבות הללו.

ולעומקו של מקרא, ובשימת לב, רק 4 תיבות הן פנייתו של פרעה באמרו: פמה ימי שני תייד ושאר הארבע תיבות הן כביכול דברי התורה עצמה: ויאמר פרעה אל יעקב

ואשר על כן יש לומר כי הבת-קול שפנתה ליעקב באה ללמדנו לא להתלונן, לא רק בעמדנו לפני זולתנו, אלא גם ובעיקר בעמדנו לפני בוראנו עד שיעיד עלינו יודע תעלומות שאין בפינו תלונות. וזה נרמז במה שאמרה התורה ויאמר פרעה אל יעקב. וכוונת הבורא ית' שבכל סערות החיים, לקבלם באהבה ובשמחה, מתוך צידוק הדין והכנעה בפני ההשגחה עד שלא יהיה רישומן ניכר עלינו כלל.

ולעומקו של מקרא אכן יש להבין מדוע יתלונן יעקב האדם השלם לפני פרעה, ובפרט שכמעט רוב חייו היה עוסק והוגה בתורה הק'.

לעומקו של מקרא ויגש

ועל דרך הצח והסוד, יש לומר שהוא סוד צדנלב"ש ר"ת צימוקים דבש נכאת לוט בטנים שקדים, אשר שלח יעקב ליוסף, כמבואר בארוכה בפרשת מקץ. שכן כך אמר להם: מעט צרי ומעט דבש.

והוינן בה, מדוע שלח ליוסף צרי ודבש דוקא מעט.

ולעומקו של מקרא יש לומר שְׁרָמֵז רָמַז לו, שרפואה באה לו על שלא עזב את תורת ה', שכן צרי מלשון רפואה כמאמר הנביא (ירמיהו ח, כב') הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רַפָּא אֵין שָׁם כִּי מְדוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֶכְתָּ בֵּת עַמִּי: ועונה הנביא (ט, יא-יב) עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ וְגו' וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי וְגו'.

ודבש משול לתורה שנאמר [שה"ש ז, יא'] דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶיךָ.

ואשר על כן יעץ לו יעקב ליוסף גם בהיותו מלך להגות בתורת ה' והיא אשר תצליח דרכו. לכן אמר לו ומעט דבש, שהתורה נמשלה לדבש כנ"ל. ואָמְרוּ מַעֲט, כוונתו בזה כדאמר יעקב לפרעה מעט (ורעים), וכנ"ל מעט שנים של תורה והם טובים כדבש,

ובזה לא סוף דבר שאינו מתלונן אלא עוד מפאר ומרומם מיעוט חייו הטובים בתורה, ובבחינת שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. כלומר: על ידי שהודגשו ימי חייו הרעים כנרדף, ממילא נודעו לעין-כל ימי חייו הטובים בתורה.

ומעתה יש לברר כיצד הוא החשבון: בגיל 63 נתברך ונטמן עוד י"ד שנה בבית מדרש שם ועבר יחד הם 77 שנות תורה. אלא שיש להוריד מהם את 13 השנים הראשונות של חייו, שבהם יצר הרע שולט, ולא יקראו חיים טובים ללא יצר הטוב, הרי 64 שנות תורה תמימות וזכות. והם המעט והטובים.

יוצא, איפוא, ששאר הימים בהם נרדף על ידי הצרות של לבן ועשו וכו' הם 66.

וזה שאמר יעקב לפרעה בעמדו לפניו והוא בן 130 שנה. מעט וטובים הם 64 שנות התורה שלמדתי, אך לעומתם רבים ורעים הם 66 השנים שנרדפתי. כי מחולקים הם לְשָׁנִים שנאמר ימי לְשָׁנֵי חַיִּי.

לעומקו של מקרא ויגש

ל"ג אותיות בדבריו, ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן. אלא שיוסף היה ראוי לתקן זאת בהיותו עתיד לומר התחת אלקים אני, אם לא הקפדת התורה עת שנראה סבלו של יעקב על פניו לפרעה.

ועל דרך הצח יש לומר מע"ט הם ר"ת מעשים טובים. ורע"ם הם ר"ת ורע"ת אמונה, כנאמר: [תהלים לז, ג'] בטח ביהו"ה ופעשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה. ורמז לו בזה שבא לכאן לרעות אמונה, שמכאן יצאו עם רב באמונה גדולה של היד החזקה והזרוע הנטויה. ועכ"פ נענש כי נשמע הדבר כתלונה.

ולקחם אין בכל הארץ פי-כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים וארץ פנעו מפני הרעב. (מז, יג) יש ליתן את הדעת מדוע תאחר התורה את המוקדם, שכן עם בואו של יעקב למצרים תמו שנות הרעב, ומדוע ידבר עתה שוב בענין שנות הרעב. ועוד, כבר השמיענו הכתוב בפרשת

כנגד הרבה שנים של צרות והם הרעים.

ומובא בספר שרשי השמות לר' משה זכותא, שהשם הק' צדנלב"ש, כוחו למצוא חן בעיני אלהים ואדם. ובזה שאמר מעט, כוונתו בזה למעט צרי ודבש שבצדנלב"ש, ובזה היתה לו מציאת חן, לו ולכל אשר לו לפני פרעה.

ועדין יש לשאול מדוע אם כן נענש בניכוי ל"ג שנים מחייו, הרי כבוד התורה היה נגד עיניו. יש לומר שלא רק על כך נענש אלא גם על שכעס על רחל בבקשה ממנו בן, [כמבואר בפרשת ויצא באריכות], והמתנה לו הבת קול עד כאן כדי לגבות את חובו, על שנראה סבלו על פניו. וזה וזה גרם לו.

וכמבואר בפרשת ויצא בשם המדרש: שבשעה שאמר יעקב לרחל ברוגזא התחת אלקים אנכי, יצתה בת קול ואמרה, כך עונין את המעוקות? תייד שפנייה עתידים לעמד לפני בנה.

ובאמרו תייד רמז בזה המדרש שהיה ראוי לנכות לו מחייו ל"ג שנה, כמנין

לעומקו של מקרא ויגש

שחכמתו של יוסף עמדה לבני ישראל, שלא יהיו המצרים מונים ומצערים לבני ישראל על אשר הם נימולים ונותנים מעשרותיהם לכהנים. ולכן העביר יוסף את המצרים מעיר לעיר כפירושו של רש"י שלא יהיו מצערים את בני ישראל כי גרים הם בארץ לא להם.

ואשר על כן גם נתן כבוד לכהנים המצריים, שמכאן ידעו להעריך את הכהונה בבני ישראל, והיא ההכנה הנדרשת לימי הגלות הארוכים. לכן הובאו הדברים כאן, **כהכנה לצמיחת משה ואהרן**.

וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. זה שרמז הכתוב בפרשת ויקרא: **וְאֵת חֲמִישָׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לְפָתֵן וְגו'**.

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְגו' (מז,כו')

מקץ, **והרעב כבד בארץ**. ומדוע יחזור לענין הראשון. **ועוד**, מה הוא שאמר הכתוב **וַתֵּלֶה**. היה יכול לומר ותלאה, ועיפה וכו'.

על דרך הפשט יחזור הכתוב **על הראשונות** להגדיל כבוד עקב שבברכתו קיצר שנות הרעב.

ועל דרך הרמז, כאן רמז הכתוב כי יוסף גזר **בפתרון חלומותיו** על הרעב במצרים ובארץ כנען **כאחד**, כדי להחיש פעמי הגלות ועמה יחשו פעמי הגאולה.

ואשר על כן נאמר על שר האופים ואת שר האופים **תֵּלֶה**. שהרי שר האופים ירמוז על התבואה, ואותו **תֵּלֶה** ולכן **וַתֵּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב**.

אלא שיהיה הדבר תלוי ועומד בברכתו של יעקב אשר הביאה לסיום שנות הרעב.

וַיֵּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֶק עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֶמֶשׁ רֶקֶב אֲדָמַת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה (מז,כו')

לעומקו של מקרא ויגש

וגמילות חסדים זה לזה. ובתפילה. והיא שעמדה להם, בעת שועם אליו.

ועוד י"ל, שנאחזו בגשן במידת ג' השינויים, שלא שינו שמם לשונם ולבושם, וזה שעמד להם עד אשר **ויִפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד**.

ועל דרך הצח יאמר, **ויִאֲתָנוּ בָּהּ קאי** אתורה הקדושה. **ויִאֲתָנוּ בָּהּ** בתורה הקדושה. ונאמר בלשון נפעל, שכשם שאחזו בתורה כן **התורה נאחזה בהם**, ותיכף לתלמיד חכם ברכה, וזה שנתברכו מיד כנאמר בזה אחר זה **ויִאֲתָנוּ בָּהּ - וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד**.

ויִשָּׁב יִשְׂרָאֵל. יש ליתן טעם לאמרו **ויִשָּׁב יִשְׂרָאֵל**, לעומת אמרו וישב יעקב, כדלעיל, תחילת פר' וישב.

ועל דרך הצח, **ויִשָּׁב יִשְׂרָאֵל** מוטעם בדרגא תביר. לומר שעתה הגיע יעקב לדרגה הראויה של השלוה אשר בקש. זקן ויושב בישיבה.

וכדי להגיע לימים אלה קפץ עליו רוגזו של יוסף בארץ כנען, לא להקדים את המאוחר.

ועתה הגיע לדרגת השלוה. והיא י"ז שנה כמניין טו"ב. שהיו **השנים הטובות** כנגד שאמר מעט ורעים. אך דא עקא, ישראל מוטעם בתביר, שהוא לשון תברה, **שבירה**. שעתה מתחילה הגלות המר של **שעבוד מצרים** שיעבדו **בעבודת פרך**, והיא מלשון **שבירה**, עד שיאנחו מן העבודה, ולכן מוטעם **ישראל** בתביר שהוא גם לשון שבירה.

ולכן נאחזו בה במלחמתה של תורה כדי שתהא מצלא ומגנא מן השבירה, עד צאתם למעמד הר סיני. וזה שכתוב: **ויִאֲתָנוּ בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד:** (מז,כו')

ויִאֲתָנוּ בָּהּ. שנאחזו בה, במידת הגשן. בגבורה, היא גבורת מלחמתה של תורה. בפיוס הוא רדיפת שלום

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל:

leshem895@gmail.com

